

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum habitus augeantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

absque naturali cā, quæ tñ per naturam possit cāri, F ita ēt qñque ad ostendendā suam uirtutem infundit homini illos ēt habitus, qui naturali uirtute pñt cāri, sicut A postolis dedit scientiam scripturarū, & omnium linguarum quā hoīes per studium, uel cō suetudinem acquirere possunt, licet nō ita perfecte.

A D PRIMVM ergo dicendum, q̄ Deus quantum ad suam naturam, æqualiter se habet ad omnes, sed secundum ordinem sua sapientia certa ratione quę dam tribuit aliquibus, quę non tribuit aliis.

A D SECUNDVM dicendum, q̄ hoc quod Deus in omnibus operatur secundum modum eorum, non excludit quin Deus quædam operetur, quę na tura operarion potest: sed ex hoc sequitur, quod ni hil operatur contra id quod naturæ conuenit.

A D Tertiū dicendum, quod auctus^d qui producuntur ex habitu infuso, non causant aliquem habitum, sed confirmant habitum præexistentem, sicut medi cinalia remedia adhibita homini sano per naturam, non causant aliquam sanitatem, sed sanitatem prius habitam corroborant.

D. 29.676.
1108.

**¶ Super questio. quin
quageat secund
articulum primū.**

I N artic. 1.q.52.

Intra q. 66.
artic. 1. & 2.
co. & ver. q.
1. ar. 11. & q.
5. ar. 3. & 10.
Ethic. lec. 3.
* lls. phys.
tex. 18. 10. 2.

Tex. 17. 3. 18
tom. 2.

Text. 15. &
17. tom. 2.

Entra q. 66.
artic. 1. & 2.
co. & ver. q.
1. ar. 11. & q.
5. ar. 3. & 10.
Ethic. lec. 3.
* lls. phys.
tex. 18. 10. 2.

Tex. 17. 3. 18
tom. 2.

Text. 15. &
17. tom. 2.

I multa sunt dubia dilucidanda eum Dei gratia. Est in primis dubium circa sensum distinctionis factae in corpore art. quod perfectio & augmentum formæ dicitur dupli citer, secundum ipsā formam, & secundum participationem formæ in subiecto. Aut in intendit de forma in abstracto, uel con creto, & hoc est extra propositum, quia spectat diffi ctitio hęc ad modos significan di: quæstio autem est de re: aut de forma specifica & numerica liter. & hoc nō, quia hęc scientia est parua, uel magna secundum seipsum: aut de essentia formæ & participatione eius in subiecto, ut litera innuerit uideur, & implicat contradictionem, ut author dicit in 2.2. q.24. art. 4. ad 3. quoniam si participatio formæ in subiecto intenditur, ipsa quoque sub stantia formæ intenditur, ut ibi dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ obfcuritatem in hac re faciliter secundum quod: dupliciter. n. sumi potest. Primò ut denotat rem deno minatam tantum, ut cum dicitur, Sortes est albus secundum dentes, & sic non sumit in proposito. sic enim implicat cō

QVAESTIO LII.
**De augmento habitum, in tres
articulos diuisa.**

DEINDE considerandum est de augmentatione habituum.

E T CIRCA hoc que runtur tria.

¶ Primò, Vtrum habitus augeantur.

¶ Secundò, Vtrum augēatur per additionem.

¶ Tertiò, Vtrum quilibet actus augeat habitum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum habitus augeantur.

A D PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod habitus au geri non possint. Augmentum enim est circa quantitatem, ut dicitur in 5.* Phys. sed habitus non sunt in genere quantitatis, sed in genere qualitatis. ergo circa eos augmentum esse non potest.

¶ Præt. Habitus est perfectio quodam, ut dicitur in 7.† Physic. sed perfectio cum importet finem & terminum, non uidetur posse recipere magis & minus. ergo habitus augeri non potest.

¶ 3 Præt. In his quæ recipiunt ma gis & minus, contingit cē alterationē alterari. n. dicit, quod de mi nus calido fit magis calidū: sed in habitibus non est alteratio, ut p batur in 7.* Physic. ergo habitus augeri non possunt.

SED CONTRA est qd fides est quidam habitus, & tñ augetur. vñ discipuli Domino dicit. Domi ne, adauge nobis fidē, ut habetur Luc.17. ergo habitus augentur.

R ESPON. Dicendum, quod augmentum, sicut & alia ad quantitatem pertinentia, a quantitatibus corporalibus ad res spirituales & intellectuales transferuntur, propter connaturalitatem intellectus nostri ad res corporales, quæ sub imaginatione cadunt. Dicitur autem in quantitatibus corporeis aliquid magnum, secundum qd ad debitam perfectionem quantitatis perducitur. Unde aliqua qti tas reputatur magna in homine, quæ non reputatur magna in elephante: unde & in formis dicimus aliquid magnum ex hoc, quod est perfectum. Et quia bonum habet rationem perfecti, propter hoc in his, quæ non mole magna sunt, idem est esse maius, quod melius, ut Augu. dicit in 6. de* Tri. Perfectio autem formæ duplicitate potest considerari. Vno modo, secundum ipsam formam. Alio modo, secundū quod subiectum participat formam. In quantum igitur attenditur perfectio formæ secundum ipsam formam, sic non dicitur ipsa esse par ua uel magna, puta, magna, uel parua sanitas, uel scientia. In quantum uero attenditur perfectio formæ secundum participationē subiecti, dicitur magis & minus, puta, magis uel minus album & sanum. Non autem ista distinctio procedit secundū hoc, q̄ forma habeat esse præter materiam, aut subiectum: sed quia alia est consideratio eius secundum rationem speciei suæ, & alia secundum qd participatur in subiecto. Secundū

I hoc igitur circa intentionem & remissionem habituum & formarum, fuerunt quatuor opiniones apud Philosophos, ut.* Simplici narrat in commento Prædicatorum Plotinus. n. & alii Platonici ponebant ipsas qualitates & ha bitus sumpere magis & minus propter hoc, quod materiales erant, & ex hoc habebant indeterminationem quandam propter materiae infinitatem. Alii uero in contrarium ponebāt, q̄ ipsa qualitates & habitus sūmē non recipiebant magis & minus; sed qualia dicuntur magis & minus, sūmē diuersam participationem, puta, q̄ iustitia nō dicitur magis & minus, sed iustum, & hęc opinionē tangit. Arist. in Pradicamentis. Tertia fuit opinio Stoicorum me dia inter has. posuerunt. n. q̄ alij habitus secundum si recipiūt ma gis & minus, sicuti artes: quidem autem non, sicut uirtutes. Quarta opinio fuit quorundam dicētū, quod qualitates & formæ imma

traditoria, formam augeri secundum efe

re in subiecto, & nō secundum seipsum, utrūq; enim est autem. Alio modo fu

mitur ut denotat can

sam seu radicem, ut

cum dicitur, q̄ augeri secundum rationalis, est artificis & hoc modo sumit in proposito, & est sensus, quod perfectio & augmentum forme, aut origin ex ipsa natura specifica forme, aut ex partici patione eius in subiecto, ita quod utrumque perfectio & utrumque augmentum ubi inuenitur, commune est forma & subiecto, ut habet

formam. Differentia autem est in causa originis, ut clare habes in inferioris in questione 53. articulo 2. ad 2. de diminutione, de qua idem est quod de augmen to iudicium.

Circa illam propo

sitionem. Illud, secundum quod fortius aliquid speciem, oportet esse indi

vidibilis, in eodem corpori re articuli subiectum, dubium occurrit, de qua indi

vidibilitate est sermo. Aut enim est sermo de in

diuisibilitate omnimo. & hoc non, quia constat quodque esse diuisibile uirualiter & materialiter: aut de in diuisibilitate formalis, & hoc licet sit uerum, non tamen est ad propositum, quoniam loquimur de augmentatione, quod flat

cum indiuisibilitate formalis: aut de indiuisibilitate materiali, vocando omnem diuisitionem sue qualitatium, sue gra dualem, sue quoniam liber absque varietate & specie a materiali, & hoc est ad propositum, sed est fallitum, quia cū multi

species fulcipties magis & minus, sūmē similes, ut calor &

albedo, non potest intelligi ut calor diuisatur secundum ma gis & minus, & Aboius differentia non intendatur, sicut ipse calor.

Ad hoc dicitur, quod præprie loquendo, sermo est de indi

vidibilitate latitudinis opposita diuisibilita

et quia aliquid latitudinem habet, sive habeat latitudinem ut caro, sive vt animal, sive quovis alio simili modo: sed attribuietur in littera huiusmodi indiuisibilis specificans vñ sic, ita qñ sensus est, qñ specificans in quantum specificans, ita in indiuisibili, id est, care latitudine, id est non habet in se aliqua plura. Et ratio est,

quia specificas vt sic, constituit speciem vt cœlum, & terminus:

vñ sic autem & termino vt sic, repugnat latitudo: si enim divisionem aliquam habet, secundum alterum eorum non de-

terminabat: & rursum secundum aliquid constituit, & secundum aliquid non: & rursum non continuo speciem in certo loco, sed secundum aliquid in uno, & secundum aliquid in altero: & sic species rerum non haberent fixa loca, sicut numeri, in

eari effectu fuit confititutio numerorum invariabiliter: cum his tamen sit quod

res specificantes habeant latitudinem, vt obiciendo de calore probatur. Sermo enim nostra formam est, & nihil aliud invenimus, nisi quod res specificans vt sic, sit in indiuisibili, licet ipsam res non

vt specificans, sed quomodolibet alter habeat latitudinem. Quomodo autem hoc

sit ad propositum negotium pertinens, in sequenti patebit duobus.

Circa distinctionem & differentiam formarum in littera sub junctam, quod quædam secundum se, vel

aliquid sui fortiori, & tamen remanet eadem spe

cie propter vnitatem eius, ad quod ordinantur, ex quo re-

cipiunt speciem: sicut motus secundum se est intensor & remis-

sor, & tamen remanet eadem species propter vnitatem termini, ex

quo specificatur. & idem potest

considerari in sanitate: nō corpus

determinata ratione

neque in plus, neq; in minus declinabile: iste vero possunt secundum se diversificari in plus & minus salua vnitate specifica propter vnitatem eius, ad quod ordinantur, dubius est & de sensu verborum, & de efficacia ad propositum. De sensu quidem, quia

cum differentia sit intrinsecum constitutum omnis forma, nulla est forma, que sic fortiori speciem ab extraneo, quia omnis forma secundum suum aliquid sibi, puta differentiam, propriam fortiori speciem, ac per hoc omnis forma clauditur sub primo membro, & nulla relaxat sub secundo. De efficacia vero, quoniam res ipsa omnis forma habet propriam differentiam, secundum quædam in plus, nec in minus specificè declinare potest: sed sub illa differentia in plus & minus aliqua forma declinat, vt patet de calore & albedo, nec alter est in moro, puta, calefactione quam in calore. Sicut n. calefactio salua sua specifica vnitate vnde cœlum, illa habeat, integratur, ita & calor: vñ specificatio est, vel ex alio in forma, nihil videtur facere ad propositum &c.

Ad hoc dicuntur, quod non est sensus, quod formarum quædama includant in se differentiam constitutum, & quædam non: quoniam differentia est quæ codicet ad esse, & eius quod est esse, rei pars est, vt in prædicabilibus dicuntur: & stultum est hoc vertere in dubium, fed sensus est, qñ quædam formas habent suam differenciam sine ordine ad aliquid extraneum, vt calor, albedo, &

huiusmodi quædama vero habent suas differentias cum ordine ad aliquid extraneum, ita qñ non sunt absolubiles ab illo extraneo,

vt motus, potentia, habitus, & si quid est huiusmodi, de quibus in 1. lib. diffusa sermo est habitus. Et hie sensus nullam patitur calumniam, aut fallitatem, vt ibi ostensum est. Efficacia autem facta haec ad intentum, quoniam forma ex sua natura specifica tantum nihil habent, nisi quod fortuntur ex suo specificatu, qñ

pertinet ad rationem sanitatis, secundum quod haber dispositionem conuenientem naturæ aialis, cui possunt dispositiones diuersæ conuenientes esse. Vnde potest variari dispositio in plus vel minus, & tñ semper remanet sanitatis ratio.

Vñ Philosophus dicit in 10. * Eth. qñ sanitas ipsa recipit magis, & minus. Non enim eadem est com-

mensuratio in omnibus, neq; in uno, & eodem semper: sed remis-

sa permanet sanitas usque ad ali-

quid. Huiusmodi autem diuersæ dispositions vel commensurations sanitatis se habent secundum excelsus & excessum. Vnde

si nomen sanitatis esset impositum soli perfectissimæ commensuratio-

nis, tunc ipsa sanitas nō dicere-

tur maior vel minor. Sic igitur pa-

tet qualiter aliqua qualitas, vel for-

ma posuit secundum se ipsam, & au-

geri vel minui, & qualiter non.

¶ Si vero consideremus qualita-

te, vel formam secundum participa-

tionem subiecti, sic est inueniuntur quædam qualitates, & forma recipere magis & minus, & quædam non. Huiusmodi autem diuer-

sitas causam * Simplicius assi-

gnat ex hoc, qñ substantia secundum se ipsam non potest recipere magis & minus, quia est ens per se, & ideo omnis forma, quæ sub-

stantialiter participatur in subiec-

to, caret intensione & remissione;

vnde in genere substatiæ nihil dicitur secundum magis & minus. Et quia

quantitas propinquæ est substatiæ, & figura etiam consequitur qua-

titatem, inde est, qñ neq; etiæ in istis dicitur aliquid secundum magis

Ca. 3. paulo
post princi-
com. 5.

D. 315.

In prædi-
cam. qualit.

stat

iste sic. Et consistit tota vis in hoc, qñ licet virilique specificans vt sic, consitit in indiuisibili, nec habeat latitudinem, & prope-
rea communis est virilis: quod specifica nihil potest addi, aut subtrahi, quin varietur species: habentibus tamen differentiam mendicantem ab extraneo specificante, ex hoc ipso respectu conuenienti forma secundum suam naturam specificam pure sumptu annexus est motus accessus ad illud maior & minor, secundum quem huiusmodi forma secundum se dicuntur augeri, vel minui. tales autem accessus non possunt ponii in aliis formis: quoniam nihil extra recipiunt specificans, cui diuisibili annexi est posit verbis gratia. Scientia, quia secundum suam naturam recipit scibile, ex hoc ipso quod non abstrahit a scibile specificante, consequitur quod plus & minus ad ipsum scibile accedere possit, plura vel pauciora de ipso attingendo. Calor autem nihil praeter specificam naturam intrinsecam dicens, nihil haberet sic, variabile. Et hec est intentio authoris de augmento, & diminutione formarum secundum se.

¶ Circa augmentum & diminutionem formarum secundum participationem in subiecto, secundo loco in corpore artic. possum aduerte, quod quia scibile magis & minus latitudinem quamdam importat: idcirco author ex indiuisibilitate excludente huiusmodi latitudinem differentiam manifestat inter formas sic augmentabiles, & non augmentabiles: & dupliciter hoc contingit. Primo si forma indiuisibiliter se habeat ad subiectum: tunc n. con-

Stat quod participatio eius latitudinem non habet. & hoc inae-
minat inter omnem formam substantiam & eius subiectum: &
ratio in litera ponitur, quia scilicet specificat subiectum. Specifi-
care enim actus est in individuibili consitens, ut dictum est: &
est sermo de specificatione subiecti non in tali, aut tali specie,
sed simpliciter: quod

Tex. 15. to.
mo 2.

In isto art.

Tex. 10. to.
mo 3.

In prædica.
quali. post
mediana il.
lius to. 1.

Tex. 17. to.
mo 2.

sunt inveniuntur in forma
substantia: cetera enim specificat

secundum quid. Se-
cundo contingit, si
de ratione formæ fit
individuibilitas non in
partes quantitatibus,
sicut numerus & cir-
culus partes habent
sed in plura, quorum
aliquo adiuncto, vel
adempto, perfectior
aut minus perfecta
fit: quod est carere
latitudine. & est ser-
mo de forma, non de
specificante ipsam.
Iam enim dictum est,
quod omnis specificans
ut sic, constituit
in individuibili: nunc autem dicimus, quod non ois forma
constituit in individuibili: sed
quædam sicut spe-
cies figurarum, &
numerorum, & quæda-
m non, vt multe
qualitates primæ &
tertiae speciei. calo-
ri enim adempto aliquo
gradu sua lati-
tudinis remissio est,
& apposito intensior
est. Circulus autem
quocunque variato,
aut non remanet cir-
culus, aut eque: &
sic habes, & quare
quædam formæ te-
cundum suas specifi-
cas naturas augen-
tur, & quædam non,
& hoc propter anti-
quos: & quare quæda-
m formæ suscipiunt
magis & minus, vt
reliciunt subiectū,
& quædam non.

Circa rationem
affignam in eodem
1. articulo, quæstio. 52.
quare quædam for-
ma vt participabiles
in subiecto, susci-
piunt magis & mi-
nus, & quædam non,
dubium duplex re-
stat. Primo de spe-
ciebus quantitatibus
continua infra lati-
tudinem continuu-
scilicet, linea, super-
ficie, & corpore; ha-
enim in litera non
traçtantur, nisi vt in-
duunt discreti ratio-
nes, puta, bicubitus,
tricubitus &c. Et tam-
en hæ nec specificant,
neq; individuibi-
litatem de sua ratione fortuntur, & consequenter suscipere de-
berent magis & minus, si ratio litera esset sufficiens: constat autem quod non suscipiunt magis & minus. Secundo de natura-
libus potentijs, quæ ponuntur in secunda specie qualitatibus, vt in-
tellectus, voluntas, concupiscentia &c. Quæ etiam sunt ab alijs ma-
gis & minus, & tñ nec specificant, nec individuabilitatem habent.

aut minus. Vnde Philosoph. di-
cit in 7. Phys. * qd cum aliquid ac-
cipit formam & figuram, non dñ
alterari, sed magis fieri. Aliæ ve-
ro qualitates, quæ sunt magis di-
stantes a substantia, & cōiungun-
tur passionibus & actionibus, re-
cipiunt magis & minus fm partici-
pationem subiecto. Potest autem
& magis explicari huiusmo-
di diuersitatis ratio. vt n. * dictu-
est, id a quo aliquid habet specie, oportet manere fixum, & stas in
individuibili. Duobus igitur mo-
do pōt contingere, qd forma no
participatur fm magis & minus.
Vno modo, quia participans ha-
bet specie secundum ipsam: & inde est qd nulla forma substantialis
participat fm magis & minus: &
pp hoc philosophus dicit in 8. *

Meta. qd sicut numerus no habet
magis nec minus, sic nec substi-
tuta qua est fm specie, id est, quanti-
tum, ad participationem formæ
specifice, sed si quidē quæcū materia
id est, fm materiales disposi-
tiones inveniuntur magis & minus
in substantia. Alio mō pōt con-
tingere ex hoc, qd ipsa individuibi-
litas est de rōne formæ: vñ oportet
qd si aliquid participet formā
illā, qd participet illā fm rōne in-
dividuibilitatis. & inde est, qd spe-
cificas numeri non dñr fm magis
& minus: quia vnaqueq; species
in eis cōstituitur per individuibile
vinitate. & eadē ratio ē de specie-
bus quantitatibus cōtinuas, que fm
numeros accipiunt, vt bicubitus
& tricubitus: & de relationibus, vt
duplū & triplū: & de figuris, vt tri-
gonū & tetragonū. & hāc rōnem
ponit Arist. in Prædica. vbi assi-
gnas rōnē quare figura non reci-
piunt magis & minus, dicit. Quæ
quidē recipiunt trigonationē &
circuli, & similiter trigona, uel
circuli sunt, quia individuibilitas
est de ipsa eorū rōne. vñ quæcūq;
participant rationē eorum, opor-
tet qd individuabiliter participent.
Sic igitur patet, qd cūm habitus &
dispositiones dicantur secundū
ordinem ad aliquid, vt dñ in 7. *

Phys. duplicer pōt intensio &
remissio in habitibus & disposi-
tionibus cōsiderari. Vno modo,
suscipit magis & minus, quia qualitas suscipit
debet magis & minus, si ratio litera esset sufficiens: constat autem
quod non suscipiunt magis & minus. Secundo de natura-
libus potentijs, quæ ponuntur in secunda specie qualitatibus, vt in-
tellectus, voluntas, concupiscentia &c. Quæ etiam sunt ab alijs ma-
gis & minus, & tñ nec specificant, nec individuabilitatem habent.

F Ad primum ex duplice capite dici potest. Primo, qd hīmō quan-
titates computare sunt cum formis specificantibus quod ad hoc,
propter eam propinquitatem ad substantiam a Simplico, ut pa-
tet in litera. Et propterea author cum dictum Simplici non re-
tulerit, sed explanauerit & ampliauerit, in illa computatione es-
dimisit, quia ille es-
sunt, & cum hoc, co-
natus est ex sua expli-
catione de eisdē sub-
alia rōne reddere, pō-
ne. Secundo, qd sub-
stātē praefatis difi-
ciliōnēs est forma non
essentialiter quanta
quantitate molis, ut
in principio corporis
ar. initetur, quoniam
magnitude formans
de qua est quæcū cir-
ca quā est augmentū
& diminū, quo
cavet intensio & re-
missio, distinguunt
litera contra magni-
tudinem quantitas
molis. & sic quan-
titas molis tanq; ha-
bens alterius generis
magnitude & aug-
mentum, & diminu-
tum, extra prela-
tem diffinitionē
principio art. rema-
nit. Erat ergo secundū
hoc ratio litera de
formis non essentialiter
quantis quanti-
tate molis, quare que-
dam suscipiunt ma-
gis & minus, & quan-
dā non; & merito,
qd de istis est dubiu-
llas enim confitit
suscipere magis & mi-
nus nec obstat quod
author est ad quanti-
tatis continuo spē
alias sermonē ex-
tenderit, quoniam
hoc ad perfectionem
spectat doctrina &c.

Ad SECUNDVM Dicendum, qd
habitus quidem perfectio est, no
tū talis perfectio, qd sit terminus
sui subiecti, puta, dans ei spe-
cificum: neq; ē in sui ratione ter-
minus includit, sicut spēs num-
rorum: unde nihil prohibet quin
recipiat magis & minus.
Ad TERTIVM Dicendum, qd
alteratio primo quidē est in qua-
litatē tertiae speciei: in qualitatibus
uerò prime spēi pōtē alteratio
per posterius. Facta. n. alterōne
secundum calidum & frigidum,
sequitur animal alterari secundū
fanū & egrum. Et similiter facta
alteratione secundum passiones
appetitus sensitiui, uel secundum
uires sensitivas apprehensiuis, se-
quitur alteratio fm scientiam &
uirtutes, ut dicitur in 8. * physic.

A D SECUNDVM sic procedit.
Vñ, qd augmentum habituū
fiat p additionē. Nomē. n. augmē-
ti, ut * dictum est, a quantitatib. corpo-
ralibus transfertur ad formas: sed
in quantitatibus corporalibus no
fit augmentum sine additione.
unde in 1. de Generatione dicit,
quod augmentum est præexisten-
ti magnitudini additamentum.
ergo & in habitibus non fit aug-
mentum, nisi per additionem.
suscipit magis & minus, quia qualitas suscipit magis & min⁹ &c.

Super quest. quinq; simile secunda articulū secundū.
In art. 2. eiusdem qd dubia duo sunt. Primum est circa dis. facti
in litera. f. qd si intensio in formis intelligitur p additionē, hoc